

PIA ALIMĂNEȘTIANU

ÎNSEMNĂRI
DIN TIMPUL
OCUPAȚIEI GERMANE
(1916-1918)

Ediția a doua revizuită

Prefață de Dinu Zamfirescu

CORINT

PREFAȚĂ

*R*ecitind, după mulți ani, însemnările Piei Alimăneștianu am resimțit un soi de nostalgie. Aceea a unor timpuri din tinerețea petrecută în sânul familiei Brătianu, nostalgia după reședința familiei de la Florica, unde am trăit numeroase clipe din adolescență.

Nu am cunoscut-o pe autoare, cel de-al optulea copil al lui Ion C. Brătianu și al Piei Pleșoianu, în schimb, dintre cei pomeniți de Pia Alimăneștianu îmi amintesc de Sabina Cantacuzino, „Tanti By”, de Maria Pillat și, bineînțeles, de Dinu (Constantin) I.C. Brătianu, care mi-a fost bunic. Nu direct, dar care, dacă se poate spune așa, mi-a fost bunic „vitreg”, nu însă în sensul peiorativ al termenului; a fost, față de mine, un adevărat bunic, de la care am rămas cu cele mai bune amintiri pe care le poți avea despre cineva pe care l-ai considerat un simbol.

Însemnările din acest volum mi-au trezit însă și alt gen de nostalgie, din păcate negative, dacă le pot numi pe acestea așa. Este bineînțeles vorba despre ocupația germană a Bucureștiului, din timpul Primului Război Mondial, pe care, vrând-nevrând, o alătur ocupării României și a Bucureștiului de către „brava Armată Roșie eliberatoare”, în 1944.

Ca martor al ocupației din 1944, nu pot să nu compar abuzurile de tot felul ale unor armate de ocupație, deși în 1944 sovieticii se pretindeau aliați. Aceleași jafuri, aceleași asasinate, aceleași atrocități pe care nu cred că oamenii de astăzi, contemporanii mei, le pot percepe în întreaga lor oroare. Mai surprinzător ar putea să pară că armata unei țări de înaltă civilizație, ca Germania, s-a comportat așa cum se descrie în aceste *Însemnări*.

În urma înfrângerilor succesive, provocate de considerabila superioritate în efective și în dotări materiale a armatelor germano-bulgaro-austro-ungaro-turce, armata română s-a retras în Moldova, guvernul și Familia Regală stabilindu-și reședința la Iași. Armata combătea pe mitica linie fortificată Focșani–Nămoloasa–Galați, linie invocată și mai târziu, în cursul celui de-al Doilea Război Mondial, de către prea mulți necunoscători ai realităților militare și istorice.

Cititorului de astăzi cred că ar putea să i se pară uimitor că familia prim-ministrului țării, Ion I.C. Brătianu, a putut fi „abandonată” inamicilor de atunci ai țării. În textul Piei Alimăneștianu este foarte clar explicată cauza rămânerii părții feminine a familiei Brătianu în teritoriul ocupat de inamic. De fapt, nu-i urmaseră pe frații Brătianu, în refugiul de la Iași, mama lor (văduva lui Ion C. Brătianu), Lia Brătianu (soția lui Vintilă, ministrul de Război), Sabina Cantacuzino, cea de-a doua fiică a lui Ion C. Brătianu și autoarea acestor însemnări. Aceasta din urmă arată: „ura mare este asupra Brătienilor, fiindcă dâșii au provocat războiul – ură ațâțată și de germanii din țară și, spre rușinea noastră, și de românii germanofili [...]. Brătienii au considerat că este de datoria lor să arate că și familia lor suferă alături de oamenii din partea de

țară ocupată [...]”. Într-adevăr, membrii familiei Brătianu au fost supuși, ca și mulți alți români patrioți, silniciei ocupației germane care, după cum arată autoarea, proceda la abuzuri inimaginabile. Abuzuri însă nu neapărat gândite de către ocupant, cât inspirate acestuia de o serie de alogeni care se puseseră în slujba lui. Aceste fapte o fac pe autoare să spună: „Pe zi ce trece simțim mâna de fier a învingătorului mai grea asupra noastră și, cu cât o simțim mai grea, cu atât se cimentează o solidaritate, o adevărată fraternitate între noi, românii rămași sub dominație străină, afară bineînțeles de germanofili”. Aceștia din urmă menționați de autoare îmi trezesc amintirile anilor 1944–1947, când același tip de indivizi s-au aliniat ocupanților, trădându-i pe cei care constituiau majoritatea românilor.

Din majoritatea românilor de atunci, mai spune autoarea, „alegerea ostaticilor se face nu după importanță, ci după resentimente personale, cele mai multe după denunțuri [...]”. Mai departe, Pia Alimăneștianu continuă: „Aproape mai toți internații sunt din Partidul Liberal”.

Va trebui să ne oprim și asupra acelei categorii de români care atunci, dar și mai târziu, au devenit uneltele ocupanților. Aici ne vom referi la progermanii aflați fie în funcții oficiale, fie oficioase. Chiar un reprezentant al ocupanților germani spunea: „Mă dezgustă românii aceștia care se ploconesc în fața noastră, a vrăjmașului”.

Printre românii colaboraționiști vom menționa, dintre oamenii politici, în primul rând pe Petre Carp, care, după cum menționează Pia Alimăneștianu „se străduiește să convingă pe Marghiloman și pe Maiorescu nu numai de schimbarea administrativă, dar și de proclamarea abdicării Regelui Ferdinand [...]”. Mai departe au propus

abdicarea Regelui și aducerea pe tronul țării a unui fiu al Împăratului Germaniei. Dintre acești români care făceau parte din elita culturală sau politică, îi voi mai menționa pe Gala Galaction, Ion Slavici, D.D. Pătrășcanu, ca și pe socialistul Stere. De altfel, se menționează că ultimul a plecat în Rusia, pentru a-i convinge pe noii conducători de acolo să facă pace separată cu Germania. În această perioadă, vara lui 1917, autoarea se arată îngrijorată de evenimentele din Rusia. Pia Alimăneștianu exprimă mari îndoieli cu privire la „aliatul Rusia”, de a cărui calitate se îndoiește când afirmă „că la 1877, când i-am scăpat la Plevna și în urmă ne-au luat Basarabia”. Mai departe, pe aceeași temă, autoarea mai spune: „în aproape toate atentatele făcute asupra tatei (Ion C. Brătianu) era amestecată și legațiunea rusă [...]”.

Cititorul de astăzi al acestor însemnări nu poate fi decât șocat de prezentarea „chemării” Mitropolitului Primat Dr. Konon Al. Donici care, situându-se împotriva intereselor țării, le transmitea credincioșilor ortodocși din România că „Țara vrea pace!”. Tocmai în momentul în care armata română era în plină bătălie cu armatele germane și aliatele lor. Mitropolitul, făcându-se aliat al dușmanilor țării, cerea: „Țărani, târgoveți, slujbași și orice ați fi, aveți bună credință că biruitorul care intră în Moldova nu este setos de răzbunare, nu ucide, nu jefuiește (sic!), nu dă foc, nu pustiește”. Mentalitățile conducătorilor Bisericii majoritare nu erau cu mult diferite nici acum 28 de ani, când îl sprijineau pe Ceaușescu.

Ultima notă a autoarei este din 3 decembrie 1918 când, de fapt, luase sfârșit un ciclu istoric. Pacea de la București fusese încheiată pe 7 mai 1918. Alte desfășurări ale istoriei naționale urmau să se petreacă, ele

culminând cu realizarea României Mari, după atâtea suferințe ale românilor conduși de Regele Ferdinand și de Regina Maria, avându-l ca stâlp politic esențial pe Ion I.C. Brătianu.

Însemnările Piei Alimăneștianu ne redau o societate românească pe care nu aş separa-o prea mult de cea de astăzi. Secolul care ne desparte de evenimentele de atunci ne arată o continuitate în esență a societății românești, cea de atunci nefiind atât de diferită față de cea actuală.

DINU ZAMFIRESCU

16 februarie 1917

Internarea a devenit realitate. Sabina și Lia au primit o hârtie prin care erau invitate de a-și strămuta locuința la Herești. Herești este tot devastat de bulgari: nici uși, nici ferestre, iar de două zile este un viscol și o zăpadă așa de mare, încât pe străzi este oprită orice circulație.

La Ploiești au fost internați o sută patruzeci de bărbați și femei, printre care însuși primarul, Gh. Ionescu. Aflând aceasta, ofițerii germani de acolo, care-și petreceau serile la dânsul, au sosit pe capete la București, să-l scape.

„Abia trei-patru germanofili erau în Ploiești – ar fi declarat comandamentului de aici – și pe aceia îi închi-deți, făcând și din ei vrăjmașii noștri!”

Prefectul din Mehedinți a fost închis, fiindcă fusese prietenul dlui Mihail Burileanu și îi luase în casă câteva mobile.

Paul Greceanu, întâlnind pe Carp și istorisindu-i că venea de la Ploiești, unde s-a închis multă lume, acesta a răspuns: „Lasă, bine le face, că sunt toți hoți!”

18 februarie 1917

Azi, la parastasul de la Domnița Bălașa, pentru Regina Elisabeta, prima oară am avut impresia „de la Brebis galeuse”¹, mă temeam eu însămi să mă apropiu de celelalte tovarășe de spital. Mi se părea că voi aduce asupra lor bănuiala poliției secrete, care desigur mișună printre noi.

De aceea am ieșit repede din biserică, când s-a sfârșit slujba.

¹ Impresia „oii negre” (în limba franceză, în original) (n. red.).

Aseară am aflat că otrăvurile găsite cu dosarele Gunther și destinate pentru oamenii noștri politici erau așa de puternice, încât câteva picături omorau pe loc, fără a lăsa urme. Bombele găsite în subsolul legației germane au fost demontate de un fost rânduș al nostru.

De ieri suntem nedumerite. Sabina s-a dus, pe rând, la Lupu Kostaki și la P. Carp, să le ceară ca în loc de a fi trimise la Herești, unde este tot devastat și la 40 km de oraș, fără orice comunicație, în zona bulgărească, cu un copil de trei ani, mai bine să le închidă la *Imperial*.

Au făgăduit că-i vor da răspunsul, dacă li se admite cererea. Până acum însă nimic. Unii se tem să nu se compromită în ochii germanilor, alții găsesc că merită acest surghiun! Sabina le-a spus că-i face răspunzători, ca autorități române, de ceea ce li s-ar întâmpla.

19 februarie 1917

Aseară, din cele ce ne istorisea d. Tzigara, aveam impresia că ne aflăm într-un viespar și printre viespi; poate cele mai răutăcioase erau unii dintre ai noștri.

Oberpolizeimeister a primit de la Berlin ordinul să nu ne interneze, deoarece ar avea efect rău în străinătate, ci să izoleze în condițiuni *nu prea bune membrii familiei*.

În prostia lor, căci niciodată n-aș fi crezut să găsesc atâta prostie la germani, nu-și dau seama că internarea ne-ar fi făcut mai puțină propagandă decât asasinatul ce voiesc a-l comite, trimițând două femei, cu un copil, pe vremurile acestea, pradă trupelor. Am aflat totdeodată că Lupu Kostaki și Carp nu au voit să facă niciun demers, desigur mulțumiți că scapă de doi membri din familie. Au însărcinat pe Tzigara să interviev, știind că dânsul nu poate face nimic. Sabina i-a declarat categoric că la țară,

în asemenea condiții, nu merge. Mai încearcă o singură cale ce le-a mai rămas, să vorbească lui Marghiloman, invocând atribuțiunile lor de directoare de spital la Crucea Roșie. Multă nădejde, totuși, nu au.

21 februarie 1917

De trei zile totul se învârtește împrejurul internării. Dovezi de afecțiune și prieteșug ne vin din toate părțile și sunt o mângâiere.

Sabina cu Lia au scris lui Mackensen, după sfatul președintelui Crucii Roșii, cerând să fie internate în oraș. Așteptăm rezultatul. Spun așteptăm, deoarece după spusele lui Lupu Kostaki, vom fi luate și Mariuța cu mine.

Marghiloman, în această chestiune, s-a purtat cel puțin cuviincios, pot spune chiar bine față de Sabina.

22 februarie 1917

Internații de la *Imperial* au primit ordin de plecare la Ialomița, alt proiect de răzbușare.

Azi, pe la orele șase, a sosit la doctorul Cantacuzino un polițai, cu pipa în gură. I-a făcut un act de acuzare, că în luna lui septembrie, anul trecut, fiind chemat de o doamnă Kaminsky la *Athénée Palace*, să vadă pe bărbatul ei bolnav de arterioscleroză, spre a fi scutit de internare, dânsul n-a vrut să meargă. Doctorul i-a spus că nu-și amintește nimic de aceasta, că se poate să fi refuzat, dar că de obicei merge oriunde îl cheamă, însă de câtăva vreme fiind bolnav, nu-și mai îngrijește decât de vechea clientelă.

La sfârșit, germanul i-a spus, ca o amenințare, că se vor revedea. Costache l-a rugat, de se mai întoarce,

să aducă cu el un dragoman, căci se exprimă greu pe limba germană.

„Eu aș putea fi dragoman, a răspuns obraznic, știu și franțuzește și românește, dar acum, în țara ocupată, dumneavoastră trebuie să vorbiți nemțește.” În privința internării, s-a dat o amânare, Herești fiind găsit în adevăr nelocuibil.

25 februarie 1917

Aseară a sosit ordinul că Sabine și Lici le este interzis a-și părăsi domiciliul. Aceasta, desigur, în urma scrisorii ce au adresat-o lui Mackensen, spunând că a garantat securitatea cetățenilor și viața lor și că faptul de a le trimite în asemenea condițiuni la țară poate avea consecințe foarte rele pentru două femei și un copil mic. Scrisoarea a fost trimisă prin ministerul de Interne, alăturând o petiție către Lupu Kostaki, făcându-l răspunzător, ca autoritate română, de ceea ce se poate întâmpla.

Grație energiei Sabine, s-a atins o parte din scop.

Astăzi ninge iarăși. Zăpada ajunsese până la un metru săptămâna trecută și se topise într-o zi de ploaie. Străzile erau în astfel de stare că păseam tot timpul prin băltoace adânci.

Percheziția poliției secrete la Tați. Au cerut să li se deschidă casa de fier. Erau un ofițer și doi civili, printre care un băiat tânăr. Servitoarea le-a arătat pe aceea din birou. „Nu, a spus băiatul, este alta ascunsă în *hall*.”

Într-adevăr, exista una în *hall*, de care nu aveam habar. Băiatul i-a adus drept la locul unde se afla ascunsă în lemnărie. Deschizând-o, au găsit-o goală.

Aceasta mi-a arătat că lucrătorii germani sunt spioni în casele unde lucrează.

Introduceam noi înșine „le loup dans la bergerie”¹. După război trebuie să avem numai români meseriași.

26 februarie 1917

Mâine dimineață, la orele 5, spre a nu da loc la manifestații, pleacă internații de la *Imperial* la Săveni, sat din Ialomița. Sunt printre ei bărbați de 70 de ani (Carabatescu) și alții bolnavi. Vor face drumul până la gară pe jos, cu trenul câteva ore, apoi iar pe jos patru ore. Afară a nins și este iarăși o lapoviță de nu se poate umbla. Totuși Pillat este curajos. Le-a dat voie să treacă pe acasă și dânsul a sosit cu soldatul neclintit. Mariuța s-a dus de a luat masa cu ei la *Imperial*. Au făcut mare haz împreună, mai ales că Derussi compusese versuri și le cânta bătându-și joc de germani, în gura mare. Mariuța îi îmbărbăta pe toți. Mă mir că n-a pățit ceva.

Iată din izvor oficial cum au fost tratați internații Pu-terilor Centrale, înainte de ocupație. Ceea ce fac acum sub motivul că au fost maltratați este numai un pretext. Comit ceea ce au comis pretutindeni, atât în Belgia cât și în Franța. Internații mai de seamă, ca Sperling, au fost închiși în casele lor, ceilalți duși la Urziceni, un mic orășel cu case mai bune și repartizați pe la proprietari. Cei mai de rând, prin casele țărănești. Li s-a îngăduit să ia nevestele și mobile, servitori și provizii. Unii au venit chiar să-și vadă familia în București. Aceasta numai câțva timp, apoi au fost aduși la București în două hoteluri. Multora dintre ei li se îngăduia să-și aducă mâncarea de la *Capșa*. Femei nu au fost internate, afară de cele prinse cu spionajiu. De altminterlea, după cum am mai spus, ca să scape de beleaua internărilor se propuse să fie trecuți

¹ „Lupul la oi” (în limba franceză, în original) (n. red.).

toți cei suspecti în Bulgaria. Guvernul bulgar s-a opus. Este curios faptul că unul dintre cei ce țipă mai mult împotriva internărilor este Antipa, care fusese în comisiunea română și a condus aceste tratative.

Scrisoare deschisă, publicată prin gazetele germane, a lui Al. Beldiman și trimisă și lui Ionel la Iași... O nouă pată pe numele său.

27 februarie 1917

Cu toate că nu am primit nicio hârtie oficială, ni s-a cerut, mamei și mie, de la poliție, să nu ieșim din casă. Eu, care puteam sta cu zilele fără să mi se urască în odaie, acum resimt o poftă neobișnuită să cutreier străzile.

Suntem de tot la cheremul lor, de când au plecat Vopicka și Vredenburg, dar mai ales cel dintâi, căci cel de-al doilea, în timpul neutralității, trecea drept spion al germanilor. Azi, la orele trei dimineața, au plecat internații. Un singur glas român nu s-a ridicat pentru ei!

7 martie 1917

Opt zile nu am mai avut ce nota, afară de hotărârea guvernământului de a trimite pe Sabina și pe Lia la Mănăstirea Pasărea. Martha Bibescu, voind să plece în vizită la Czernin, s-a retras la Buftea câtva timp, până îi vine permisul. Acolo primește vizitele ofițerilor germani prieteni și se fotografiază cu ei.

S-a amânat plecarea Sabine și a Liei, din pricina unei sinuzite a acesteia din urmă, care trebuie tratată.

8 martie 1917

Revoluția rusă, detronarea Țarului sunt știrile de azi. Gazeta spune că sunt uneltirile englezilor. Nu știm ce să

credem, să ne bucurăm sau să ne întristăm. Va aduce oare vreun folos războiului sau vreun rău?

Când am ieșit azi, după atâta vreme de reclusiune, din casă, pe stradă am găsit mare schimbare. Abia mai vezi câte un automobil, câte o birje. Prăvăliile, vitrinele goale. Orașul pare pustiu. Alimentele se găsesc foarte greu. Nici mălai, nici pâine nu poți obține cu carteluri. Fasolea, deși costă 1,80–2 lei, nu se mai găsește; de carne, nici vorbă: se vinde cu 4,90–5 lei, cea de porc cu 9 lei; cartofii lipsesc. Țăranilor, când vin la târg cu câte ceva, li se sechestrează marfa de către soldați, în bande, la periferie. Noi avem noroc că ne trimit deseori lucruri de la țară și Emil Petrescu și Paul Rădulescu, din mult, puțin, ce au și ei.

9 martie 1917

Când ieșeam, îmi spune servitoarea: „Mare revoluție alături, în strada Mercur, la Marghiloman”.

Într-adevăr era multă lume, femei mai ales, pe strada Mercur, cerând pâine. Printre ele mișunau soldații germani, șoptindu-le: „Cereți pacea!” Fuseseră și la Prefectură. Marghiloman le-a vorbit, asigurându-le că li se vor da pâine și carne, că pacea nu atârnă nici de ele, nici de el.

S-au risipit, la urma urmelor, fără rezultat; totuși, germanii, cam speriați, au acordat imediat cele nouă vagoane de făină cerute de Primărie și de care nu voiau să audă vorbindu-se. Este într-adevăr mare mizerie. La noi a venit o doamnă de 70 de ani, de bună condiție socială, să ne ceară ajutor. Nu mâncase, de o lună, decât aproape numai pâine cu usturoi sau ceapă. De ieri a început al doilea recensământ al populației.

12 martie 1917

Pe Sabina o pornesc vineri singură. Medicii Fessler și Elias au oprit să ia pe Lia înainte de sfârșitul tratamentului.

Sabina s-a luptat din răspuțeri cu ofițerul Moss, evreu din Germania, însărcinat cu expedierea lor. Ceruse să poată avea, pe bani, la Pasărea, câteva produse de primă necesitate, ca: făină, fasole, petrol etc. Nu a fost chip. „Pentru ce le trebuie petrol?”, au spus. „Până la ora șapte este zi și pe urmă se pot culca.”

A întrebat pe Sabina dacă știe pentru ce este internată. „Nu”.

— Ca ostatec, pentru ca guvernul român să deie drumul germanilor din Moldova.

— Vă înșelați, a zis Sabina, dacă credeți că prin faptul închiderii a două femei din familia Brătianu fratele meu va da drumul internaților, luând astfel o măsură care poate fi în dauna mersului războiului.

Lupu Kostaki a venit ieri, încântat, cu știrea senzațională că sosește Împăratul Germaniei, că ofensiva reîncepe pe frontul Siretului, că germanii vor cuprinde Moldova, *in sfârșit* vor trece Nistrul, vor sili Rusia să facă pace!

Mama, făcându-i-se rău să-l audă vorbind astfel, s-a sculat și a părăsit odaia fără a spune un cuvânt, lăsându-l cu Sabina și Costache.

Stere a plecat în Germania cu o misiune. Ce misiune?

Despre revoluția rusă abia mai vorbesc acum și caută să ne convingă că este împotriva războiului, că noul guvern vrea pace imediat. Ne-au spus atâtea minciuni, încât nu mai credem nici ceea ce poate fi adevărat. Gazeta este scrisă parte de români. Din ziua când Karnabat, Pora, Slavici și Cie au luat condeiu, am cu totul impresia că

cetesc *Adevărul*. Sunt regulat două articole cu insulte pentru Regele Ferdinand, Take Ionescu, Ionel.

14 martie 1917

Deși doctorul Fessler scrisese Sabineei că mai au trei zile de lucru la clinică, nu i s-a acordat amânare. A primit ordin să plece miercuri. De trei zile o urmează soldatul până la dentist.

Ieri, un căpitan a oprit trăsura în care se aflau dna Elena Pherekyde cu dna Zăuceanu, pe Calea Victoriei, ordonându-le să se coboare. Dânsa și-a arătat *Scheinul*. „Bine, a spus ofițerul, atunci cum nu este pentru două persoane, doamna care este cu dumneata să se coboare”.

Doamna Zăuceanu fiind bolnavă, s-a coborât dna Pherekyde.

16 martie 1917

La orele nouă dimineața a sosit dl Moss să ia pe Sabina cu auto-ul. Și-a schimbat programul față de insistențele Sabineei. Voise s-o ducă cu trenul până la gara Pasărea și apoi pe jos până la mănăstire.

Legasem la florile ce i se aduseseră de prietene o panglică tricoloră, ca să văd ce va face neamțul. M-a pus s-o scot, uitându-se urât și la flori și la mine.

Mama, care vede internarea altfel decât noi, ca un mare pericol, este nemângâiată. Nu vrea să se mai coboare jos; scrie și plânge neîncetat.

21 martie 1917

Multe zile au trecut de când n-am mai scris. De la plecarea Sabineei nu am mai văzut pe nimeni și nu am

ieșit decât dimineața, la Lia și la Mariuța, din pricina mamei. Abia de ieri s-a mai potolit și a consimțit să vadă pe câte cineva. Singura distracție mi-au fost *Gazeta* pe care o citesc, deși cu dezgust, și știrile trimise de Lizeta Grueff. Revoluția din Rusia este gogorița cu care ne sperie, pacea separată cu care ne demoralizează, telegrame peste telegrame, contrazicându-se una pe alta. Un adevărat haos! O fi așa?

Dacă într-adevăr Țarina a fost o trădătoare și Țarul slab voia să încheie pacea, atunci revoluția trebuie primită cu bucurie, deși în clipe când Rusia ar fi trebuit să aibă liniște și să-și înceapă ofensiva nu erau de dorit asemenea frământări.

22 martie 1917

Trece vremea încet. Mi se par ani de zile de când s-a retras armata și totuși au trecut abia patru luni. Din zilele acestea de reculegere mă simt ieșind alta de ce eram înainte de a le fi trăit. Perchezițiile, rechizițiile, inchizițiile, chiar internările îmi par nimicuri și mă mustrez singură de importanța ce le-am dat și de sângele rău ce mi-am făcut în zadar. De aci înainte facă ce vor voi, nu-mi mai pasă. Luarea aminte mi-o păstrez numai pentru trecut și pentru viitor.

28 martie 1917

Multe zile nu am scris. După plecarea Sabineii am intrat într-o viață de liniște, până când a avut Mariuța o percheziție prin care i s-au ridicat mobile, haine, saltele, scaune, dulapuri, încărcând două camioane. Mare ajutor îi da neîncetat Marcela Slătineanu, cu o abnegație admirabilă.

30 martie 1917

Doctorul Cantacuzino a cerut voie să vadă pe Sabina, după cum îi făgăduise locotenentul Moss. I s-a răspuns negativ. Lia ne-a părăsit azi-dimineață. Suntem acum numai patru și mă întrebam azi, când a pierit automobilul, încărcat cu flori și cu jucăriile copilului, care părea un înger printre ele, dacă nu erau de invidiat Sabina și Lia? Vor putea ieși să se plimbe!... Vor putea uita, în mijlocul naturii, uneori, clipele grele prin care trecem!

31 martie 1917

Intrând cumnatul proprietarului în casa din față, spre a constata cât este de devastată, s-a mirat văzând, pe lângă garda germană, și una turcească.

— Pentru ce, a întrebat pe soldatul turc, două gărzi?

— Pentru că, a răspuns el, aici șade și un ofițer de-ai noștri și spre a împiedica garda germană să fure și să pună vină, cum se pune de obicei, pe ai noștri. Și a mai adăugat: dumneavoastră nu voi ați să luați în gazdă ofițeri turci, de teamă să nu vă prăpădească casele. Rău ați făcut, căci nimeni nu pradă ca germanul.

Școalelor, până acum închise, li s-a impus să se deschidă în Săptămâna Mare. Membrii tribunalului au primit amenințarea că, dacă nu țin ședința a doua zi de Paști, vor fi pedepsiți cu 50 000 de lei amendă.

Stere a plecat în străinătate. A fost tovarăș de deportare cu Miliukov¹. Se spune că s-a dus să-l convingă la o pace separată.

¹ Pavel Miliukov (1859-1943), istoric și om politic liberal rus. Lider al Partidului Constituțional Democratic, ministru al